

Pavlus'un TİMOTEYUS'A BİRİNCİ MEKTUBU

1. TİMOTEYUS'A GİRİŞ

Pavlus ve Timoteyus: 1. ve 2. Timoteyus mektuplarının başında ifade edildiği gibi, her iki mektup da elçi Pavlus tarafından, genç çömezi Timoteyus'a yazılmıştır. Timoteyus, Konya ilinin sınırları içinde kalan bugünkü Hatunsaray'a yakın Listra kentindedir. Yahudi olan annesi Evniki ve büyükannesi Lois inanlı kişilerdi (2Ti.1:5). Timoteyus, çocukluğundan beri Kutsal Yazıları bilen biriydi (2Ti.3:15). Pavlus'la ilk karşılaşması, Pavlus'un Müjde'yi yaymak için çıktığı ve büyük eziyetlerle yüzyüze geldiği ilk yolculuğu sırasında olmuştur¹. Pavlus, ikinci yolculuğu sırasında Timoteyus'u da ekibine kattı (Elç.16:1-3). Bundan sonra sık sık birlikte çalışmışlardır. Böylece İncil'de bulunan altı mektup hem Pavlus'un hem de Timoteyus'un adını taşıyor. Bunların üçü, Filipililer, Koloseliler ve Filimun'a mektup, Pavlus'un tutukluluğu sırasında yazılmıştır. Timoteyus, Pavlus tarafından Selanik'e (1Se.3:1-5), Makedonya'ya (Elç.19:22) ve Korint'e (1Ko.4:17; 16:10-11) görevli olarak gönderildi. Yakında ölüm cezasına çarptırılacağını sezen Pavlus, Timoteyus'un zaman yitirmeden yanına gelmesini ister (2Ti.4:9,21). Bu olayların ışığında, Pavlus'un Timoteyus'u içtenlikle tavsiye etmesi ve onu 'imanda öz oğlum' diye çağırması şaşkırtıcı değildir (Flp.2:19-23; 1Ti.1:1-2). İbraniler 13:23'te Timoteyus'un salıverildiğini okuyoruz, ama olayların tam olarak nasıl geliştiğini bilmiyoruz.

1. Timoteyus'a genel bakış: Pavlus Makedonya'ya giderken, Timoteyus'a, Efes'te kalmasını söylemişti (1:3). Bu olay, Pavlus'un Elçilerin İşleri kitabında anlatılan üç ayrı yolculuğundan hiçbirine uymuyor. Pavlus'un bu üç yolculuk dışında başka yolculuklara da çıktığını biliyoruz (örneğin Titus 1:5'te sözü edilen Girit seyahati). Bu konuda en yaygın görüş, Pavlus'un Roma'daki tutukluluğundan (Elç.28) sonra da yolculuğa çıktığı yönündedir.

Mektubun içeriği: Yukarıda belirtildiği gibi, Timoteyus, özellikle yanlış öğretilerin yayılmasını önlemek için Efes'teki topluluğun yanında bırakılmıştır². Pavlus'un yazılı uyarıları, belki de Timoteyus'u yanlış öğretiler yayanlara karşı güçlendirmeyi amaçlıyordu. Pavlus'un ümidi, çok geçmeden dönmektir; ama bu arada Timoteyus'a, Tanrı'nın topluluğu içinde nasıl davranması gerektiğini de hatırlatmaktan geri kalmıyor (3:14-15). Timoteyus'a verilen görevler arasında, öğretmek ve öğüt vermek, örnek biri olmak ve topluluğa Kutsal Yazıları okumak var (4:11-16). Genç yaşlı, erkek kadın, herkese nasıl yaklaşması gerektiği anlatılıyor (5:1-2). Pavlus ayrıca topluluk içi sorunlara pratik çözüm yolları da öneriyor. Örneğin, dulların hangi durumlarda yardım görenlerin listesine dahil edilmesi gerektiğini (5:3-16); önder atanacaklarda hangi özelliklerin aranacağını (3:1-13); önderlere karşı nasıl davranılacağını (5:17-22) anlatıyor. Pavlus bu mektupta ayrıca duadan (2:1-4,8), inanlı kadınların özelliklerinden (2:9-15), para konusundaki tutumdan (6:6-10,17-19) ve Kutsal Yasa'nın amaçlarından söz ediyor (1:8-11).

Ana hatlar:

1:1-	Pavlus'la Timoteyus
------	---------------------

20	
2:1-15	Dua ve tapınma
3:1-16	Önderlerde aranacak özellikler
4:1-5:2	Timoteyus'a çağrı
5:3-6:2	İnanlı topluluklarında uygulanacak ilkeler
6:3-21	Tanrı yolunda yürümek

Kaynak ayetler:

¹Elç.13:50-14:19; 2Ti.3:10-11

²1:3-7; 4:1-3,7; 6:3-5,20-21

Pavlus'un TİMOTEYUS'A BİRİNCİ MEKTUBU

1. Bölüm

¹⁻²Kurtarıcımız Tanrı'nın ve ümidimiz Mesih İsa'nın buyruğuyla Mesih İsa'nın elçisi atanan ben Pavlus'tan, imanda öz oğlum Timoteyus'a selam! Baba Tanrı'dan ve Rabbimiz Mesih İsa'dan sana lütuf, merhamet ve esenlik olsun.

Yanlış öğretilere karşı uyarı

³⁻⁴Ben Makedonya'ya giderken sana rica ettiğim gibi, Efes'te kal ve bazı kişilerin farklı öğretiler yaymamalarını, efsanelerle ve sonu gelmeyen soyağaçlarıyla uğraşmamalarını buyur. Bu şeyler, imana dayanan Tanrısal düzene hizmet etmekten çok, tartışmalara neden olur. ⁵Bu buyruğun amacı, pak yürekten, temiz vicdandan ve içten imandan doğan sevgiyi uyandırmaktır. ⁶Bazı kişiler bunlardan sapmış ve boş konuşmalara dalmışlardır. ⁷Kutsal Yasa öğretmeni olmak istiyorlar, ama ne söyledikleri sözleri ne de iddialı oldukları konuları anlıyorlar.

⁸Yasa'yı özüne uygun biçimde kullanan biri için, Yasa'nın iyi olduğunu biliyoruz. ⁹⁻¹⁰Çünkü şunu biliyoruz ki Yasa, doğru olanlar için değil, yasa tanımayanlar ve asiler, tanrısızlar ve günahkârlar, kutsallıktan yoksun ve kutsala karşı saygısız olanlar, anne ya da babasını öldürenler, katiller, cinsel ahlaksızlıkta bulunanlar, eşcinseller, köle tüccarları, yalancılar, yalan yere yemin edenler ve sağlam öğretiye karşıt olan başka ne varsa, onlar için konmuştur.

¹¹Mübarek Tanrı'nın bana emanet edilen yüce müjdesine göre bu böyledir.

Tanrı merhametlidir

¹²Beni güçlendirmiş olan Rabbimiz Mesih İsa'ya şükrederim. Çünkü beni sadık sayarak hizmetine aldı. ¹³Bir zamanlar O'na küfreden, küstah ve zalim biri olduğum halde bana merhamet edildi. Çünkü yaptıklarımı, bilgisizlikten ve imansızlıktan yaptım. ¹⁴Ama Rabbimizin lütfu, imanla ve Mesih İsa'da olan sevgiyle birlikte üzerime bol bol döküldü. ¹⁵«Mesih İsa günahkârları kurtarmak için dünyaya geldi» sözü, güvenilir ve her bakımdan kabule layık bir sözdür. Günahkârların en kötüsü benim. ¹⁶Ama Mesih İsa, kendisine iman edip sonsuz yaşama kavuşacak olanlara örnek olayım diye sınırsız sabrını öncelikle bende sergilemek için bana merhamet etti. ¹⁷Onur ve yücelik sonsuzlara dek tüm çağların Kralı olan ölümsüz, görünmez tek Tanrı'nın olsun. Amin.

¹⁸Oğlum Timoteyus, senin hakkında önceden söylenmiş olan peygamberlik sözlerine dayanarak savaşların en iyisini sürdürmen için, o sözler uyarınca bu buyruğu sana emanet ediyorum.

¹⁹İmana ve temiz vicdana sarıl. Bazıları temiz vicdanı bir yana itmekle iman konusunda battılar.

²⁰İmeneyus ve İskender bunlardandır. Küfür etmemeyi öğrensinler diye onları Şeytan'a teslim ettim.

2. Bölüm

Dua ve tapınma

¹⁻²Her şeyden önce şunu öğütlerim: Tanrı yoluna tam bir bağlılık ve ağırbaşlılık içinde sakin ve huzurlu bir yaşam sürelim diye, krallar ve tüm üst yöneticiler dahil, bütün insanlar için dilekler sunulsun, dualar, niyazlar ve şükürler edilsin. ³Böyle yapmak iyidir ve Kurtarıcımız Tanrı'yı hoşnut eder. ⁴O, tüm insanların kurtulmasını ve gerçeğin bilincine erişmesini ister. ⁵Çünkü tek bir Tanrı ve Tanrı ile insanlar arasında tek bir Aracı vardır. ⁶Bu da insan olan ve kendisini herkes için fidiye olarak sunmuş bulunan Mesih İsa'dır. Uygun zamanda verilmiş olan tanıklık budur. ⁷Ben bunun habercisi ve elçisi atandım. Gerçeği söylüyorum, yalan söylemiyorum. Uluslara iman ve gerçeği öğretmek üzere atandım.

⁸Buna göre, erkeklerin öfkelenip çekişmeden, her yerde pak eller yükselterek dua etmelerini isterim. ⁹⁻¹⁰Kadınların da kendilerini saç örgüleri, altınlar, inciler ya da pahalı giysilerle değil, sade giyimle, edebe uygun ve ölçülü biçimde, Tanrı yolunda yürüdüklerini ileri süren kadınlara yaraşır şekilde, iyi işlerle süslemelerini isterim. ¹¹Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. ¹²Kadının ders verip erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; kadın sükûnet içinde dinlesin. ¹³⁻¹⁴Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldanan da Âdem değildi, kadın aldanıp suç işledi. ¹⁵Ama kadın sağduyu ile iman, sevgi ve kutsallıkta yaşarsa, çocuğun doğmasıyla kurtulacaktır¹.

3. Bölüm

Topluluğun önderleri

İşte güvenilir bir söz: eğer bir kimse gözetmen olmaya hevesliyse, iyi bir görev arzu etmiş olur.

²Ancak gözetmen, ayıplanacak bir yönü olmayan, tek karılı, davranışlarında ölçülü, sağduyulu, saygın, konuksever, öğretmeye yetenekli biri olmalı. ³Şarap düşkününü ve zorba olmamalı; uysal, kavgadan ve para sevgisinden uzak biri olmalı. ⁴Kendi evini iyi yönetmeli, çocuklarına söz dinletip kendisine tam bir saygı göstermelerini sağlamalıdır. ⁵Kendi evini yönetmesini bilmeyen, Tanrı'nın topluluğunu nasıl güdebilir? ⁶Gözetmen, yeni iman etmiş biri olmamalıdır. Aksi halde gurura kapılıp İblis'in uğradığı yargıya uğrayabilir. ⁷Ayıplanacak bir duruma ve İblis'in tuzağına düşmemesi için topluluğun dışında olanlarca da iyi bir insan olarak tanınmalıdır.

⁸Aynı şekilde topluluğun görevlileri, özü sözü ayrı, şarap tutkunu ve haksız kazanç peşinde koşan kişiler değil, ağırbaşlı kişiler olmalı. ⁹Temiz vicdanla imanın sırrına sarılmalıdırlar. ¹⁰Bunlar da önce sınınsınlar; eleştirilecek bir yönleri yoksa, o zaman görev alsınlar. ¹¹Aynı şekilde görevli kadınlar¹¹ iftiracı değil, ağırbaşlı, davranışlarında ölçülü ve her bakımdan güvenilir olmalıdırlar. ¹²Görevliler, tek karılı, çocuklarını ve kendi evlerini iyi yöneten kişiler olsunlar. ¹³Görevlerini iyi yapanlar, kendileri için iyi bir yer edinirler ve Mesih İsa'ya olan imanda büyük cesaret kazanırlar.

Büyük sır

¹⁴⁻¹⁵Yakında yanına gelmeyi ümit ediyorum. Ama gecikirsem, gerçeğin direği ve dayanağı olan Tanrı'nın ev halkı, yani yaşayan Tanrı'nın topluluğu içinde nasıl davranmak gerektiğini bilesin diye sana bunları yazıyorum. ¹⁶Kuşkusuz, Tanrı yolunun sırrı büyüktür.

O, bedende görüldü,
Ruh'ça doğrulandı,
meleklerce görüldü,
uluslara tanıtıldı,
dünyada O'na iman edildi,
yücelik içinde yukarı alındı.

4. Bölüm

İmandan dönüş

Ruh açıkça diyor ki, sonraki zamanlarda bazıları imandan dönecek. ²Vicdanları âdeta kırgın bir demirle dağlanmış olan yalancılardan ikiyüzlülüğü nedeniyle aldatıcı ruhlara ve cinlerin öğretilerine kulak verecekler. ³Bu yalancılar evlenmeyi yasaklayacak, Tanrı'nın, iman eden ve gerçeği bilenlerin şükranla yemesi için yarattığı yiyeceklerden çekinmek gerektiğini buyuracaklar. ⁴Oysa Tanrı'nın yarattığı her şey iyidir; ve şükranla kabul olunursa, hiçbir şey reddedilmemelidir. ⁵Çünkü her şey Tanrı'nın sözü ve dua ile kutsal kılınır.

İyi hizmetkâr

⁶Bunları kardeşlere öğütlersen, imanın ve izlediğin iyi öğretinin sözleriyle beslenmiş olarak Mesih İsa'nın iyi bir hizmetkârı¹¹ olursun. ⁷Kocakarılarla yaraşan bayağı masalları reddet. Kendini Tanrı yolunda eğit. ⁸Bedeni eğitmenin az bir yararı var; ama şimdiki ve gelecek yaşamın vaadini içeren Tanrı yolunda yürümek her yönden yararlıdır. ⁹Bu söz güvenilirdir ve her bakımdan

kabule layıktır. ¹⁰Bunun için emek veriyor ve mücadele ediyoruz. Çünkü ümidimizi, bütün

insanların, özellikle iman edenlerin Kurtarıcısı olan, yaşayan Tanrı'ya bağlamışızdır.

¹¹Bunları buyur ve öğret. ¹²Gençsin diye kimse seni küçümsemesin. Söz söylemekte, yaşayıpta, sevgide, imanda ve paklıkta, iman edenlere örnek ol. ¹³Ben yanına gelinceye dek topluluğa Kutsal Yazıları okumaya, öğütte bulunmaya ve ders vermeye ada kendini. ¹⁴Peygamberlik sözüyle ve ihtiyarlar kurulunun, ellerini senin üzerine koymasıyla sana verilmiş ve hâlâ sende olan ruhsal armağanı ihmal etme. ¹⁵Bu konuların üzerinde dur. Kendini bunlara ver ki, herkes senin ilerlediğini görsün. ¹⁶Kendine ve öğretine dikkat et, bu yolda yürümeye devam et. Çünkü bunu yapmakla hem kendini, hem seni dinleyenleri kurtaracaksın.

5. Bölüm

Topluluk içi sorumluluklar

¹⁻²Yaşlı adama¹ çıkışma, böylesine babanmış gibi öğüt ver. Genç erkeklere kardeşlerinmiş gibi, yaşlı kadınlara annenmiş gibi, genç kadınlara da tam bir yürek temizliğiyle kızkardeşlerinmiş gibi öğüt ver.

³Gerçekten kimsesiz olan dul kadınlara saygı göster. ⁴Ama bir dul kadının çocukları ya da torunları varsa, onlar öncelikle kendi ev halkına yardım ederek Tanrı yolunda yürümeyi ve kendi büyüklerine olan iyilik borcunu ödemeyi öğrensinler. Çünkü bu, Tanrı'yı hoşnut eder. ⁵Gerçekten kimsesiz, yalnız kalmış olan dul kadın, ümidini Tanrı'ya bağlamıştır; gece gündüz O'na dileklerde bulunmaya ve dua etmeye devam eder. ⁶Ama kendini zevke veren dul kadın, daha yaşarken ölmüştür. ⁷Ayıplanacak bir duruma düşmemeleri için dulları bu noktalarda uyar. ⁸Kişi kendi yakınlarına, özellikle ev halkına bakmazsa, imanı inkâr etmiş, imansızdan beter olmuş olur.

⁹⁻¹⁰Yaptığı iyiliklerle tanınan, tek erkekle evlenmiş, altmış yaşından aşağı olmayan bir dul kadın, eğer çocuk büyütmüş, konuk ağırlamış, kutsalların ayaklarını yıkamış¹, sıkıntıda olanlara yardım etmiş ve kendini her tür iyi işe adanmışsa, adı dullar listesine yazılsın. ¹¹Daha genç dulların adlarını yazmayı reddet. Çünkü bedensel arzuları Mesih'e olan bağlılıklarına galip gelince evlenmek isterler. ¹²Böylelikle, verdikleri ilk sözü çiğneyerek hüküm giyerler. ¹³Aynı zamanda evden eve gezerek tembelliğe alışırlar. Yalnız tembelliğe alışmakla kalmazlar, üzerlerine düşmeyen sözler söyleyerek başkalarının işine karışan boşboğazlar olurlar. ¹⁴Bu nedenle, daha genç olan dulların evlenmelerini, çocuk yapmalarını, ev yönetmelerini ve düşmana herhangi bir iftira fırsatı vermemelerini isterim. ¹⁵Bazıları zaten sapmış ve Şeytan'ın ardına düşmüştür. ¹⁶Eğer imanlı bir kadının dul olan yakınları varsa, onlara yardım etsin. İnanlılar topluluğu bir yük altına girmesin ki, gerçekten kimsesiz olan dullara yardım edebilsin.

¹⁷Topluluğu iyi yöneten ihtiyarlar, özellikle Tanrı sözünü duyurmak ve öğretmek için emek verenler iki kat saygıya layık görülsün. ¹⁸Çünkü Kutsal Yazı'da şöyle deniyor: «Harman döven öküzün ağzını bağlama» ve «İşçi, kendi ücretini hak eder.» ¹⁹İki ya da üç tanık olmadıkça, bir ihtiyara yöneltilen suçlamayı kabul etme. ²⁰Günah işleyenleri herkesin önünde azarla ki, diğerleri de korksun. ²¹Bu söylediklerimi, taraf tutmadan ve hiç kimseyi kayırmadan yerine getirmen için seni Tanrı'nın, Mesih İsa'nın ve seçilmiş meleklerin önünde uyarıyorum. ²²Birinin üzerine ellerini koymakta aceleci davranma, başkalarının günahlarına ortak olma. Kendini temiz tut.

²³Artık sadece su içmekten vazgeç; miden ve sık sık baş gösteren rahatsızlıkların için biraz da şarap iç.

²⁴Bazı kişilerin günahları bellidir, yargı kürsüsüne kendilerinden önce ulaşır. Bazılarının günahları ise sonradan ortaya çıkar. ²⁵Aynı şekilde iyi işler de bellidir; belli olmayanlar bile gizli kalamaz.

6. Bölüm

Kölelik boyunduruğu altında olanların hepsi kendi efendilerini tam bir saygıya layık görsünler ki, Tanrı'nın adı ve öğretisi kötülenmesin. ²Efendileri iman etmiş olanlar ise, nasıl olsa kardeşiz deyip onlara saygısızlık etmesinler. Tersine, daha iyi hizmet etsinler. Çünkü bu iyi hizmetten yararlananlar, sevdikleri imanlılardır. Bu ilkeleri öğret ve öğütle.

Tanrı yolunda yürümek

³⁻⁵Eğer bir kişi farklı öğretiler yayar ve doğru sözleri, yani Rabbimiz İsa Mesih'in sözlerini ve Tanrı yoluna dayanan öğretiyi onaylamazsa, kendini beğenmiş, bilgisiz bir kişidir. Böyle biri, tartışmalar ve kelime kavgaları çıkarmayı hastalık derecesinde sever. Bu şeyler kıskançlıklara, çekişmelere, iftiralara, kötü kuşkulara, düşünceleri yozlaşmış ve Tanrı yolunu kazanç yolu sanıp gerçeği yitirmiş insanların durmadan sürtüşmelerine yol açar. ⁶Oysa eldekiyle yetinerek Tanrı yolunda yürümek büyük kazançtır. ⁷Çünkü dünyaya ne bir şey getirdik, ne de ondan bir şey götürebiliriz. ⁸Yiyeceğimiz ve giyeceğimiz varsa, bunlarla yetiniriz. ⁹Zengin olmak isteyenler ayartılıp tuzağa düşerler, insanları çöküşe ve yıkıma götüren birçok anlamsız ve zararlı arzulara kapılırlar. ¹⁰Çünkü her türlü kötülüğün bir kökü de para sevgisidir. Bazıları zengin olmak hevesiyle imandan saptılar ve kendi kendilerine çok acı çektirdiler.

¹¹Ama sen, ey Tanrı adamı, bu şeylerden kaç. Doğruluğun, Tanrı yolunun, imanın, sevginin, sabrın ve uysallığın ardından koş. ¹²İman uğrunda yüce mücadeleyi sürdür. Sonsuz yaşama sınıksız sarıl. Bunun için çağrıldın ve birçok tanık önünde yüce inancı açıkça benimsedin. ¹³⁻¹⁴Her şeye yaşam veren Tanrı'nın ve Pontiyus Pilatus önünde yüce inanca tanıklık etmiş olan Mesih İsa'nın huzurunda sana şunu buyuruyorum: Rabbimiz İsa Mesih'in gelişine dek Tanrı buyruğunu lekesiz ve kusursuz olarak koru. ¹⁵⁻¹⁶Mübarek ve tek Hükümdar, kralların Kralı, rablerin Rabbi, ölümsüzlüğün tek sahibi, yaklaşılmaz ışıktaki yaşayan, hiçbir insanın görmediği ve göremeyeceği Tanrı, Mesih'i belirlenen zamanda ortaya çıkaracaktır. Onur ve kudret sonsuza dek O'nun olsun. Amin.

¹⁷Şimdiki çağda zengin olanlara gururlanmamalarını, gelip geçici zenginliğe ümit bağlamamalarını buyur. Zevk almamız için bize her şeyi bol bol veren Tanrı'ya ümit bağlasınlar. ¹⁸Onlara, iyilik yapmalarını, iyilikten yana zengin olmalarını, cömert ve paylaşmaya istekli olmalarını buyur. ¹⁹Böylelikle gerçek yaşama kavuşmak üzere gelecek için kendilerine sağlam temel olacak bir hazine biriktirmiş olurlar.

²⁰Ey Timoteyus, sana emanet edileni koru. Bayağı ve boş sözlerden, yalan yere 'bilgi' denen düşüncelerin çelişkilerinden sakın. ²¹Bu sözde bilgiye sahip olma iddiasında bulunan bazıları imandan saptılar.

Tanrı'nın lütfu sizlerle birlikte olsun.

1TI Dipnotları:

2:15 çocuğun doğmasıyla kurtulacaktır: yani, İsa Mesih'in dđnyaya gelmesiyle kurtulacaktır (bkz. Tevrat, Tekvin 3:15). Bu sđzler ayrıca, «çocuk doğurmakla kurtulacaktır»; ya da «gđvenlik içinde ocuk doğuracaktır» Őeklinde çevrilebilir.

3:11 gđrevli kadınlar: ya da «gđrevlilerin karıları.» Grekçede, «kadınlar.»

4:6 hizmetkârı: ya da «gđrevlisi.»

5:1 Yaşlı adam: ya da «(_nanlılar topluluğunda gđrevl_) ihtiyar.»

5:9-10 Ayak yıkamak bir konukseverlik gđsterisiydi.
